

МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК КАКО НАУКА ВО СВЕТСКИТЕ УНИВЕРЗИТЕТИ

Резиме: Цел на овој научен реферат е да се прикаже македонскиот јазик, неговиот статус и форма во денешната наука и вреднувањето на јазикот како една многу важна научна дисциплина во Универзитетите во светот. За постигнување на оваа цел во истражувањето се применети компаративната и дедуктивната метода, со што на проблемот му е пристапено од теоретски аспект. Македонскиот јазик и словенските јазици воопшто, се јазици со своја историја, развој и своја иднина. Во минатото јазикот како наука беше многу значајна научна гранка на сите словенски Универзитети. Внимателно и со голема почит беа проучувани и надоградувани сите словенски јазици. Многу големо влијание јазикот имаше на сите полиња во науката на Универзитетите и научно му се придаваше голема важност, со што филологијата воопшто се сметаше за една од најзначајните научни дисциплини.

Сепак, со текот на времето јазикот ја губеше својата вредност како научна дисциплина, а со тоа го губеше чекорот и рамноправноста наспрема другите научни гранки на Универзитетите. На филологијата како на наука повеќе не се гледа како на една важна и примарна научна дисциплина, туку денеска светот и универзитетот на јазиците гледа како на една секундарна и не толку важна научна гранка во општеството. Сите овие маргинализирања на јазиците, особено на оние јазици преку коишто комуницираат помалкубројните народи придонесува до нивно извитоперување, односно во некои случаи и целосно нивно губење. Во овој поглед влегува и македонскиот јазик во којшто науката и Универзитетот во минатото вложуваа големи средства и големи напори за негово научно истражување и надоградување. Македонскиот јазик во универзитетски рамки денеска изгледа како сосема неважна научна дисциплина во којашто универзитетот не вложува нити средства, нити напори, ниту пак создава кадар кој во иднина би го насочувал, оформувал и негувал македонскиот јазик во неговата правилна форма и неговата вистинска вредност. Ваква е состојбата во поголемиот број словенски јазици, но сепак како предмет на проучување во овој научен реферат ние ќе се задржиме на македонскиот јазик како наука во Универзитетот и во светот воопшто. Науката во минатото и денес се вреднува високо и во неа вложуваат големи средства сите светски универзитети. Денеска најмногу се вложува во информатичката наука и медицинските науки како едни од најважните науки во светот.

Клучни зборови: македонски јазик, свет, универзитет, глобализација, наука.

Вовед

Универзитетите ја играат клучната улога во светската наука поради кадрите и улогата која истите ја одигруваат во создавањето и креирањето на целото светско општество. За да се исправи неправдата што универзитетот ја врши кон науката за јазикот најпрво треба да се искорени неправдата којашто светот му ја врши на Универзитетот. Тоа е еден синцир преку кој намерно или ненамерно се згаснуваат науките од кои општеството не може да оствари некои свои интереси и приходи, за разлика од вложувањето на општеството во науките од кои може многу да се заработи. Такви науки се: машинската, електротехничката, медицинската, информатичката..., кои несомнено ја одигруваат клучната физичка функција во светот, Универзитетот и општеството поради добивките кои ги има од нив. Сепак, научниците, општествената интелигенција, знае дека од нив се добива материјална придобивка, но не смее да дозволи поради придобивките кои се материјални да се изгубат и згаснат општествените и хуманистичките науки во светот. Имено, мора сите заедно да се грижат за напредокот и опстанокот на овие, навидум секундарни науки, бидејќи општествените и хуманистичките науки, односно науката за јазикот, словенските јазици, македонскиот јазик, ја играат главната улога во зачувувањето на идентитетот на народите, со што се одигрува клучната работа во зачувувањето на диференцијалноста (различноста) на светот. Дарко Дуковски во колумната „Глобализација: надежта и стравот на малите европски народи“ ја прикажува реалноста на постоењето на глобализацијата. Тој наведува дека мнозинството од различни јазици беше едно од поважните елементи за “Културата на несфаќање”, во 20 век, исто како и елемент на заплетканата комуникација воопшто. Овие јазици се сервис на етницката и националната идентификација, и блиску се поврзани со развојот на националните стратегии на малите и неосознаени европски народи. Во врска со развојот на средната класа и државите, илузорни се концептите на “свети” земји, јазик или култура кои исчезнаа на крајот од 17 век во Западна Европа и во втората половина на 19 век во Централна и Југоисточна Европа. Паѓањето на привилегираните образувани класи и издигањето на средната класа претставена (во спротивност со “елитната” култура) таканаречена национална култура и национален јазик, јазикот на мнозинството. Мртвите јазици од тогаш добија комплетно различна семиотска улога: тие станаа систем на знаци кои ги поврзуваат или не поврзуваат различните -базирани на цивилизацијата- културни кругови. Најтешко е или дури невозможно, да се претстави или објасни менталитетот на поголема група на луѓе во правилата на комуникациите и јазичната филозофија, а да не се изземат посебни делови од самиот менталитет. Таква презентација за тие причини е неблагодарна задача, дури и повеќе од тоа, затоа што сите можат да ги дискутираат нејзините резултати, интерпретирајќи ги различно и уште да тврдат дека се во право.

Природата на европските спротивности е произведена во процес каде поголемите европски народи се обидуваат да ги наметнат своите јазици,

култури и значења на комуникација на помалите европски народи. Шкотите, Бретоците, Каталонците, Баските, Хрватите, Словенците, Македонците, Естонците, Литванците, Латвијците, Украинците, Флеминзите, Валоните-се народи кои се соочуваат со ист проблем. Францускиот и англискиот беа генерално употребувани во универзалната комуникација во Европа во 20 век. Во втората половина на 20 век германскиот јазик беше употребуван пошироко, додека исто се случуваше со рускиот во Источна Европа. Како можеме да ги поткрепиме овие тврдења? За време на 19 век во Западна Европа, и во неговата втора половина, во Централна и Југоисточна Европа, повикувајќи се на Е. Морин, се случи “Филолошка-Лексикографска револуција”, и тоа заедно со развојот на националните движења која донесе комплексни културни и политички потешкотии на европските држави и нивните луѓе. Романови владееја со Татарите, Латвијците, Германите, Ермените, Русите и многу други луѓе; Хазбурговците владееја со Унгарците, Хрватите, Чесите, Словенците, Словаците, Италијаните и Србите, додека Хохензолерните владееја во Прусија и Романија. “Лексикографската револуција” во Европа го промовираше мислењето дека јазиците беа приватна сопственост на некои владеечки класи. Најдобар пример да се опише комплексната ситуација е мултинационалната монархија на Австро-Унгарија: германските и унгарските јазици беа наметнати од мнозинството на негерманската и неунгарската популација кои не ги говореа тие јазици. Иако оваа наметнување на системот на универзалниот јазичен систем беќе претставен само да ја олесни генералната комуникација, тој подоцна доби значење на Германизацијата и Унгаризацијата за остатокот од популацијата. На тој начин на наметнувањето му беше дадено универзално империјално значење, но исто така локално и национално. До средината на 20 век, францускиот беше јазик на дипломатијата. Со креација на современиот глобален информативен систем, англискиот јазик стана незаменлив и затоа лесно прифатлив за училиштата и другите едукативни системи во цела Европа. Уште една Англо-Саксонска победа. Зборувајќи за општите услови во културата и антропологијата, Европа отсекогаш е поделена на Исток и Запад, но никогаш на Север и Југ. Такви разлики постојат зависно од различните историски, културни, климатски и други неисториски елементи (вегетација, почва итн.) Никој не дискутира за тоа дека постојат разлики меѓу луѓето од Медитеранот и Скандинавците, или меѓу островјаните и тие што живеат на копно. Тие разлики имплицираат, вклучуваат различни однесувања и реакции на истите социјални, политички, или економски проблеми и процеси. Конфликтите меѓу нациите и државите се највпечатливи во 20 век, избувнувајќи меѓу големите, како и меѓу малите и (во условите на јавното право) нерализирани народи. Контрастите помеѓу нациите, или подобро контрастите помеѓу различните култури на национализмот имаат свои нехармонични симболи, а тие вештачки се одржуваат со митот за земјата и крвта. Овие симболи обично се фасцинантни како ковчезите или гробовите на незнаените војници. Колективната

меморија на митовите живее и до ден денешен. Се започна во античките времиња, со Грците и Византијците и со нивните сенотафи за непознатото или за познатото кое не може да биде закопано на вообичаен начин. Се чини просто неверојатно дека и во најцивилизираното од сите столетија -20 век, културата на старите Грци и Византијци може да се споредува со културата на современа Европа. Можно е, се разбира, античката култура да биде интегрирана во Европскиот ментален склоп, но има нешто повеќе од тоа. Несовпаѓањето е очевидно кога ќе констатираме дека никој не е закопан во новите гробници. Бројните “Алтари на татковината” секогаш се градени во име на “Повисока причина” и во времиња на национално разделување, кога националната судбина треба да се одлучи. Символичното жртвување е секогаш нудено на секаков вид на алтар. Дали ова би можело да биде нешто друго освен хипокритичка и некрофилска политичка иконографија како сеќавање и лекција на идните генерации? Во 20 век, должноста, честа и татковината се напишани во крв на такви алтари од тие што беа готови да жртвуваат луѓе за постигнување на нивните сопствени себични цели. Консеквенца за фреквентна употреба на овие “свети зборови” се бескрајните бели крстови на гробовите на војниците. Новата религија често се раѓа надвор од спиритуалното размислување на нацијата: религија стимулирана од менталитетот на национализмот, или нова религиозна заедница апстрахирана на ниво на национални држави. Во првата половина на 20 век, нацијата беше препознаена и поддржувана како заедница. Со други зборови тоа е “Јако хоризонтално пријателство” наспроти нееднаквата доминација или можната експлоатација. Идејата на братството внатре во нацијата стана реалност во југоисточните европски држави и траеше доцна до крајот на 20 век. Чувството кое аболицира социјална нееднаквост-идејата на братството и припаѓањето меѓу тие од иста националност-создаде водење на две светски војни каде милиони луѓе беа убиени или умираа доброволно. Фасцинантно е да размислуваме за механизмите кои ги создадоа различностите, да прават работи кои оригинално беа против нивната моралност и Христијанското верување со кои тие беа израснати, а тоа резултираше со една апстрактна идеја на крв, земја и моќ. Европа треба да се замисли како временски простор на религија, патриотизам и расизам, сите битни елементи на Европскиот ментален склоп. Социјалните промени и алтернативната совест, често базирајќи се на илузии за идната егизстенција, не можат детално да го објаснат значењето што луѓето го чувствуваат за фрагментите на нивната имагинација. Тие исто така не можат да објаснат зошто овие луѓе се подготвени самите себеси да се жртвуваат за нивните имагинарни проекти. Во оваа смисла, круцијалното паѓање на Европа во 20 век беше патологијата на “Национализмот” и национализмот кој секогаш ги наоѓаше своите корени во стравот, заканите и финална омраза кон другиот, откривајќи го патот и анатомијата на уништувачкиот расизам. Трагедијата на европските народи лежи во фактот дека патриотизмот често се манифестира самиот себеси, не како љубов спрема блискиот свој, туку омра-

зата кон другиот. Овој проблем може да се согледа и од друга перспектива.¹ Поради многуте наведени причини, преку зачувувањето и вложувањето во науката за јазикот, односно во македонскиот јазик, ќе се сопре темпото кое светот го наметнува врз Универзитетите и општеството за настанување на едноличие во кое нема да се разликуваат и во кое ќе исчезнат сите помали говорни групи. Преку вложувањето во унапредување и зачувување на јазикот ќе се зачува и идентитетот на сите помали говорни групи со што ќе се зачува разноликоста и културната убавина на светот. Затоа мора едногласно да застанат на страната на разноликоста и уникалноста на секој еден светски јазик меѓу кои и македонскиот, бидејќи ако се изгуби смислата на разноликоста на народите и ако се изгуби вољата за унапредување на науката за јазикот, тогаш постои реално голема опасност, најпрво од искривување на ликот на јазикот воопшто, а подоцна и целосно запоставување и губење на истиот, преку што се губи и идентитетот на секој народ поединечно со што целосно се предаваме на глобализацијата која страшно се надвила над сите помали народи.

Ваков пример претставува германското радио „Дојче веле“, кое е финансирано од државата и презеде чекор за прекинување на голем дел од своите радио програми од 1 јули 2011 год. Причината за тоа е желбата во иднина да стави акцент на телевизиските програми и емитувањата преку Интернет. Сепак, некои радио програми ќе продолжат да се емитуваат и по 1 јули, а тоа ќе бидат оние за Кина и Африка. Германскиот Парламент веќе ги одобри овие намалувања во април. Најавата на ова прекинување гласи вака: „Германското радио Дојче веле повеќе нема да емитува програми на македонски, бугарски, грчки, полски, романски и хрватски јазик“. Во иднина медиумот си поставува за цел стигне до аудиториумот во Источна Европа со телевизиски и Интернет програми, соопшти медиумската корпорација.²

Во овој дел од нашиот реферат ќе го насочиме нашето внимание на јазичната политика на Европската политика, која игра исклучителна важност во опстанокот и развојот на нашиот јазик. Тргувајќи од активните дискусии за реформите кои се спроведуваат во Македонија, а се во контекст на процесот на интегрирањето на Република Македонија во Европската унија на сите рамништа, во овој контекст накратко ќе и посветиме внимание на јазичната политика на ЕУ (Европската унија), односно правната поставеност и политиката на ЕУ во однос на употребата на различните европски јазици. Во овој контекст ќе претставиме и еден говор одржан на една од многубројните трибини на Академик Георги Старделов кој го пронајдовме објавен на една интернет страница, во кој се вели: „Незнам дали вие го имате истиот впечаток, но мене ми се чини, слушајќи го колегата Поповски, а и целата дискусија, дека ние главно во оваа тема која денес е на дневен ред и која веќе на некол-

¹ <http://www.eurozine.com/articles/2005-08-03-dukovski-mk.html> [31. 1. 2013 год.]

² <http://kurir.mk/makedonija/vesti/29942-Radio-Dojce-vele-nema-poveke-da-emituva-programina-makedonski-jazik> [5.10.2012 год.]

куте одржани сесии ја елаборираме, како да се вртиме во некој волшебен круг. Постојано се соочуваме, главно, со едни исти прашања кои ги слушаме од трибина до трибина, без да дадеме нови, веќе еднаш нечуени и различни одговори. Никако да пронајдеме пат кој може да биде и конкретно продуктивен плодотвор. Иако заклучувањето по аналогија не е секогаш сигурно, сепак, тоа може да биде индикативно, особено за тоа во каква состојба се наоѓа науката во споредба со некои други сфери, на пример, на културата: образованието, просветата итн. Според мое мислење колегата Поповски изнесе една многу позната и реална слика за состојбите во која се наоѓа македонската наука при што ја компарираше таа слика со некои состојби во Европа. Јас не гледам принципиелна суштинска, базична разлика помеѓу она што се случува кај нас, едно крајно дезинтегрирана наука и европската наука која исто така, во нејзината денешна состојба, делува, исто така, крајно дезинтегрирано. Фактички, според мое мислење, ако ние, не велам сега точно кога, но сигурно е дека ќе биде во дваесет и првиот век, создадеме еден континент, еден единствен континент кој би се викал *Обединети европски народи*, или *Обединети и европски држави*, тогаш се поставува клучното прашање дали постои и на кој начин постои денес некоја на ниво на Европа координација на науката (или барем дали е отворен процесот на интеграцијата на науката во Европа?). По мое мислење не постои институционална поврзаност на така да го наречеме европскиот научен континент, во смисла на создавање на еден модел на единственоста на науката кој би се субсумирал под поимот *европска наука*. Во образованието, на пример, за разлика од науката, ситуацијата е сосема поинаква. Во него навистина почнаа да течат и да се одвиваат интегративните процеси. Во свое време Едгер Морен ми раскажуваше, дури и го добив неговиот проект наречен *Еразмо*, проект за еден единствен европски универзитет, во кој имаше многу интересни детали и тоа мошне конкретни и практични детали. На пример, на единствениот европски универзитет на кој и да било национален универзитет, професор од Мадрид да може да држи предавања во Хамбург, во Атина, а професор од Париз да држи предавање во Рим и.т.н. Дури имаше и предлог за склучување на бракови меѓу младите асистенти и соработници од различни европски држави и универзитети и така да се создава континуирано идејата на единството на Европа, низ единството на нејзините универзитети. По тој *Еразмо* проект дојде т.н. *Болонска декларација*. И ние можеме да кажеме колку и да правиме значајни чекори во обединувањето на европските универзитети, во еден европски единствен универзитет со некои модели и критериуми меѓусебно блиски или идентични, ние, за жал, таква работа немаме во областа на науката. Ние немаме и не разбираам зошто немаме, на пример таква соодветна Болонска декларација за европската наука. А се дури таа не се создаде, ние и во науката ќе бидеме само различни страни, страни по себе независни едни од други во Европа. Ќе бидеме, како денес, партиципиенти на конкурси, но никогаш нема да бидеме субјекти и креативна сила на европската наука воопшто. Тоа пак се должи

на фактот што нам ни се далечни перспективите да може да дојдеме до една нова слика, до една нова и нужна концепција за тоа како Европа би се изградила како целина, т.е. како една единствена земја, слична на САД. Видете, ако го земете примерот со Соединетите Американски држави, ќе видите колку и во оваа област Европа заостанува зад Америка. Што сакам со ова да кажам? Ќе земам еден пример. Така, ако си го поставиме клучното прашање: постои ли, на пример, америчка филозофија врз која се потпира големото светско чудо на напредокот на Америка, одговорот ќе е позитивен - тоа е филозофијата на Џејмс - *прагматизмот* во кој клучна и водечка филозофска опора е сознанието дека секоја вистина може да има таков статус и да се смета за тоа само доколку е успешна, до колку води до успех, доколку носи конкретна корист, конкретен напредок. Таа филозофија на прагматизмот ја направи, според мене, Америка, по своите развојни потенцијали прва земја на светот.

А што се случува со нас Европејците?

Откако изумреа големите европски филозофи и филозофски системи, имам впечаток дека Европа остана како да нема повеќе своја генерална концепција, некој европски *conspectus generalis* за тоа што и како ќе се изрази и како ќе се изгради таа воопшто и на кои нови базични начела. Според мое мислење, се дури не се упатат сериозни забелешки на Европа во оваа смисла дека е таа во овој час фактички несвесна дека во оваа област, во европската филозофија, како единствена континентална филозофија, крајно заостанува, дека не постои сериозна интеграција на европскиот дух што е пак најочигледно изразено во дезинтеграцијата на европската наука, дека е таа регионализирана и локализирана, дека не може, особено нејзините мали држави, да дојдат во состојба да можат да се вклучат во процесот во кој тие ќе бидат дел од европскиот научен мозаик. Ете тоа ми беше идејата: да забележам дека нема обединета Европа без обединета европска наука, без единствен нејзин духовен супстрат. Мислам дека премногу слушааме критики од Европа кон нас. Ред е на Европа да и се упатат сега сериозни забелешки од нас, кои тоа најдобро го чувствуваме, дека таа сеуште ја третира науката само како форма на културата, како што го третира, да речеме образованието и.т.н., а не ја третира неа како еден единствен научен систем, т.е. науката сфатена и ситуирана во функција на просперитетот, на напредокот на општеството. Се дури не изградиме базичен систем на кој ќе почива европската наука, ние ниту ќе можеме да се интегрираме во Европа, ниту ќе се вградиме во светската, или макар во европската наука, во која, на пример, нашата наука ќе ја осмислува и истражува, се разбира, нашата сопствена стварност, но како европска, а европската како наша стварност.

Тоа еднаш ќе се случи и тогаш ќе се случи синтагмата *европска наука*, како што денес зборуваме за *американска наука*. Да не забораваме притоа, дека Америка ја обедини американската филозофија и американската наука.³

Европа претставува територија каде се употребуваат голем број различни јазици кои, освен фактот дека најголемиот дел се во групата на индоев-

³ <http://www.manu.edu.mk/icei/gs.htm> [30.1.2013 год.]

ропските јазици, ги делат огромен број разлики. Практично секоја европска нација има свој сопствен кодифициран стандарден јазик. Јазикот за секоја од европските нации е белег на нејзината посебност и автентичност како и прашање со висока чувствителност. Фактот дека бројноста на европските нации радикално се разликува (85 милиони Германци, околу 60 милиони Французи, 55 милиони Италијанци, но и 10 милиони Чеси, околу 2 милиони Словенци и само четиристотини илјади Малтежани) може кај малите нации да создаде комплекс на пониска вредност и помала важност, како и чувство на безгласност во идните одлуки на Унијата. Рамноправноста на јазиците е инструментот со кој секоја од европските нации, па и најмалите, барем формално ја прави еднаква и со најголемата.

Ранг	Држава	број становника ^[1]
—	Свет	> 7.000.000.000
1	Народна Република Кина	1.348.980.000 ^[3]
2	Индија	1.210.193.422 ^[38]
3	Сједињене Америчке Државе	312.879.000 ^[4]
8	Русија	142.914.136
15	Немачка	81.768.000 ^[7]
18	Турска	73.722.988
21	Француска	65.027.000 ^[8]
22	Уједињено Краљевство	62.008.049
23	Италија	60.442.587
28	Шпанија	46.122.169 ^[9]
27	Украјина	45.831.408
34	Пољска	38.635.144
74	Грчка	10.668.354
77	Чешка Република	10.241.138
79	Мађарска	10.098.000 ^[2]
80	Белорусија	9.755.000
83	Србија	9.024.734
94	Бугарска	7.450.349
109	Словачка	5.431.363
116	Хрватска	4.495.904
121	Босна и Херцеговина	4.025.476
126	Албанија	3.563.112
140	Македонија	2.045.262
142	Словенија	2.011.070

Табела 1. (разлика во бројноста на населението во светот, споредено преку неколку нации, извадено од Википедија)⁴

Пред извесен период во Љубљана се одржа социолингвистички собиор (декември 2001) посветен на словенечкиот јазик во ЕУ. Основното прашање

⁴ http://sr.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%B0%D0%BA_%D0%B4%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%B0_%D0%BF%D0%BE_%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%98%D1%83_%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B0 [30. 1. 2013 god.]

беше: Нема ли со евроинтеграцијата словенечкиот јазик, од официјален јазик во меѓународната комуникација на Словенија како суверена и независна држава, да се претвори во јазик од локално, регионално значење во Словенија интегрирана во ЕУ ? Дали тоа значи дека словенечкиот јазик фактички ќе ја загуби позицијата која со многу тешкотии ја стекна ?

Тоа, сепак, е еден аспект на проблемот. Вториот аспект на кој се осврна собирот беше: која ќе биде позицијата на Словенија во однос на малцинските јазици во самата неа (италијанскиот и унгарскиот). Колкава е опасноста преку интеграцијата, овие јазици од малцински, поврзувајќи се со матицата (Италија односно Унгарија), значајно да го истиснат словенечкиот јазик од територијата каде се зборува (Истра, односно словенечката Панонија) ?

Веќе површен поглед врз ситуацијата во Македонија ќе покаже дека нашата ситуација е дури покомплицирана од онаа на Словенија, а интересот за оваа тема е речиси никаков. Рамковниот договор и останатите аманжмани кои произлегоа од него, како и сите компликации кои настанаа со нивната примена, само се добар индикатор за сложеноста на прашањето. Големите конфликти честопати во себе го содржат и прашањето на јазикот, а и некои македонски интелектуалци не без основа рекоа дека опасноста од нарушувањето на унитарниот карактер на државата ќе започне токму со неофицијалното конституирање на Македонија во лингвистичка федерација.⁵

Од сето ова можеме да заклучиме дека македонскиот и српскиот јазик се сериозно засегнати за својот опстанок. Анализирајќи ја ситуацијата со словенечкиот јазик по пристаувањето во ЕУ, заеднички и одговорно мораме да размислиме што може да се случи со нашите јазици по нашиот влез во ЕУ? Јазичната политика која треба да ја водиме ние, лингвистите, ја презедоа политичарите, со што сериозно ги загрозија ставовите и патот по кој треба да се развиваат сите словенски јазици, а пред се македонскиот и српскиот јазик.

Што се однесува до врските кои што македонскиот јазик ги има со другите балкански јазици гледано од социолингвистички и лингвистички аспекти, ќе го посочиме предавањето „Врски меѓу македонскиот јазик и други балкански јазици (лингвистички и социолингвистички аспекти)“ на Рина Усикова кое го одржа на XXXIV научна конференција на XL меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Охрид, 13.-30. VIII 2007, 7-13. На тоа предавање Усикова посочува дека на балканските јазици и етносите им се својствени доста особености и општи црти во јазичниот менталитет: 1) да зборуваат на мајчин јазик (дијалект), но да знаат и да разбираат соседни балкански јазици за да живеат во контакт со соседите; 2) да знаат и да зборуваат колку што можат на престижниот државен јазик зависно од државата што владее со територијата во дадениот историски период – Османска Империја, Југославија, Република Македонија, Албанија итн. Во текот на многу векови, кога народот уште немал никакво школко образование, неофицијалното

⁵ С п а с о в Љ., Избрани поглавја од историјата на македонскиот писмен јазик - Бојата на јазикот I, Скопје, Култура, 2005.

јазично комуницирање меѓу балканските етноси се одвивало на дијалекти. Секој етнос зборувал на свој дијалект, но за да се разберат со соседите, а и да го зачуваат својот јазик (дијалект), тие примале некои особености од јазикот на соседниот етнос. На тој начин се сложи таканаречен Балкански јазичен сојуз со доста слична граматичка структура во балканските јазици, со меѓујазична интерференција на граматички и лексички план и со билингвизам и полилингвизам кај говорители на соседните балкански говори. (Во Македонија тоа се главно Македонци и Албанци како најмногубројни). Кога македонската географска територија влегувала во состав на Османската Империја, државен и најпрестижен бил турскиот јазик, во првата половина на XX век – српскиот јазик (државен јазик на Кралството Југославија), по Втората светска војна, во новообразувана Република Македонија во состав на Федеративна Република Југославија – српскохрватскиот јазик како општодржавен јазик на Југославија и македонскиот јазик како официјален службен јазик на Република Македонија. Треба да подвлечам дека е многу важно на кој јазик работела црквата и училиштата: кон крајот на XIX и почетокот на XX век во Македонија тие работела на бугарски или на грчки зависно од црквоното потчинување, во првата половина од XX век црквата и училиштата работела на српски (до образувањето на Република Македонија и кодифицирањето на литературниот македонски јазик), по тоа во училиштата – на македонски со задолжително предавање и на српскиот. Соодносот меѓу престижниот државен (официјален) јазик за официјална јазична комуникација и мајчиниот јазик (дијалект) како средство за неофицијална комуникација се пројавувал и се пројавува во диглосија: во различните историски периоди пред 1991 г. Во Македонија кај Македонци тоа беше турско-/српско-македонска диглосија, кај Албанци – турско-/српско-македонско-албанска полиглосија. Истовремено може да се говори за би- и полилингвизам на соседните балкански етноси при неофицијалната комуникација. Во соседната држава – Република Албанија, каде што државниот јазик е албански, има реони со македонско население (над 3000 жители) и таму покрај главниот државен албански јазик се предава и македонски (единствена странска земја каде се предавал македонскиот може да се рече скоро од неговото кодифицирање). За албанско-македонски јазични контакти и заемни влијанија имаа пишувано многу научници, меѓу нив се и македонските – О. Јашар-Настева, Б. Видоески и др. Во 2005 г. излезе од печат многу интересна монографија на таа тема на професорот на Филолошки факултет „Блаже Конески“ во Скопје Агим Пољоска, каде што меѓу другото се резимираат некои претходни истражувања од различни научници и се дава подробен индекс на заеднички албански и македонски дијалектни лексеми од различно потекло (Пољоска 2005, 121-227). Петстогодишното владеење на Османската Империја на Балканот изигра голема улога кај сите балкански јазици и дијалекти во формирањето на интерференција со официјалниот турски јазик и со соседните турски дијалекти, што создало полилингвизам и полигло си ја кај населението. Тоа се објаснува со интензивни економски, тр-

говски, кул турни, битови меѓудијалектни и официјални јазични контакти во османската држава. Лексиката од грчки јазик во македонските и други јужно сло венски дијалекти и балкански јазици главно се заемала во византискиот период и делумно е поврзана со христијанството. Во првата половина од XX век Вардарска Македонија влегуваше во состав на Кралството Југославија, а по Втората светска војна како една од републиките на федеративна Југо славија – во составот на СФРЈ, каде што официјален државен и затоа најпрестижен беше српскохрватскиот јазик, а македонскиот литературен јазик беше официјален службен јазик на Социјалистичка Република Македонија. Во таа република училиштата работеа главно на македонски јазик, но задолжително се учеше и српскохрватскиот. Така на официјално јазично ниво се формира српско-македонска диглосија, а на неофицијално – билингвизам кај Македонците и српско-македонско-албанска полиглосија и полилингвизам кај Албанците во СРМ. По создавањето на суверената македонска држава – Република Македонија српскиот јазик ги загуби официјалните позиции, не се предава во училиште задолжително, младите генерации скоро не го знаат, меѓутоа постарите го памтат и дури го сметаат за престижен јазик при комуницирање со странци (тоа главно се однесува на не многу писмени луѓе). Историски на Балканот така се случува, што кога престижниот јазик ги губи своите позиции во официјалната комуникација, тој така да се рече „паѓа“ долу – на нивото на разговорен јазик (дијалект) како јазично средство за исклучиво неофицијалната комуникација. Во Македонија така беше со турскиот, а во поново време со српскиот. Во разговорниот македонски, во дијалекти, во жаргони, на пример во младешкиот жаргон, опишан во речникот на Томислав Трневски (Трневски 1997), има многу сrbизми од литературниот и од разговорниот или дијалектен српски јазик како последица од жива неофицијална и официјална комуникација пред 1991 г., при тоа македонски говорители ги сметаат овие заемки за свои, македонски зборови. Последните години има некои промени во статусот на албанскиот јазик во Република Македонија. По познатите меѓу етнички албанско-македонски конфликти 2001 г. беше потпишан Охридски рамковен договор кој им дава право на Албанците во реоните, каде што ги има над 20% од целото население, да користат албански јазик како службен на локално ниво. Настанаа некои промени и на културно ниво: сега во Македонија работат шест универзитети, при тоа во три од нив предавањата се вршат не само на македонски туку и на албански, а во некои дури и на англиски јазик. Претставниците на албански политички партии се изборија да држат говори во Народното собрание на Република Македонија на албански јазик со симултан превод на македонски. Македонски државјани на Македонија порано не беа заинтересирани да се служат со албански јазик, бидејќи тој не беше престижен, но сега се отворија различни курсеви по албански јазик и таму учат, на пример, и адвокати, зашто треба да го знаат јазикот на своите клиенти - Албанци, и млади Македонци, зашто мислат дека со знаење на повеќе јазици полесно ќе си најдат подобра работа. Секако во

републикава го лема популарност доби и англискиот јазик меѓу пообразованите и културни луѓе. Сепак треба да истакнам дека во Република Македонија официјален државен јазик е македонскиот литературен јазик и затоа е најпрестижен. И макар што социолингвистичката ситуација донекаде се менува, таа се уште се карактеризира со би- и полиглосија, а во неофицијалното меѓуетничко јазично комуницирање, како и порано – со би и полилингвизам. (Усикова 2007, 7-13)

Македонскиот јазик влегува во еден од тие загрозуени јазици на којшто ако навремено не се интервенира и заштити им претстои исчезнување, односно опасност да ги проголна глобализацијата. Поради сите овие изнесени факти мора да се работи на вложување и унапредување на македонскиот јазик и сите словенски јазици воопшто, бидејќи со маргинализацијата на филологијата како наука и со примањето на преголем број интернационални лексеми се загрозува уникалноста на јазикот и на идентитетот воопшто.

Литература

1. Бернштейн 1987: Бернштейн С. Б.: *А. М. Селищев – славист-балканист*. Москва, 1987.
2. Конески 1967: Конески Б.: *Историја на македонскиот јазик*, Скопје, 1967.
3. Пољоска 2005: Пољоска А.: *Прилог кон проучувањето на македонско-албанските јазични контакти*. Скопје, 2005.
4. Спасов 2005: Спасов Љ., *Избрани поглавја од историјата на македонскиот писмен јазик - Бојата на јазикот I*, Скопје, Култура, 2005.
5. Селищев 1931: Селищев А. М.: *Славянское население в Албании*, Софија, 1931.
6. Треневски 1997: Треневски Т.: *Речник на жаргонски зборови и изрази*. Скопје, 1997.
7. Усикова 2003: Усикова Р. П.: *Грамматика македонского литературного языка*. Москва, 2003.
8. Усикова Р., „Врски меѓу македонскиот јазик и други балкански јазици (лингвистички и социолингвистички аспекти)“ XXXIV научна конференција на XL меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Охрид, 13.-30. VIII 2007, 7-13.
9. Цивьян 2006: Цивьян Т. В.: *Модель мира и ее лингвистические основы*. Москва, 2006.
10. <http://kurir.mk/makedonija/vesti/29942-Radio-Dojce-vele-nema-poveke-da-emituva-programi-na-makedonski-jazik> [5.10.2012 год.]
11. <http://www.manu.edu.mk/icei/gs.htm> [30.1.2013 год.]
12. http://sr.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%B0%D0%BA_%D0%B4%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%B0_%D0%BF%D0%BE_%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%98%D1%83_%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B0 [30. 1. 2013 god.]
13. <http://www.eurozine.com/articles/2005-08-03-dukovski-mk.html> [31. 1. 2013 год.]

Михајло Марковиќ, Соња Новотни

MACEDONIAN LANGUAGE AS A SCIENCE IN THE WORLD UNIVERSITY

Summary: The purpose of this research paper is to show the Macedonian language, its status and the form in today's science and language evaluation as a very important discipline in universities in the world. To achieve this goal the research applied comparative deductive method, with which the problem has been accessed from a theoretical point of view. Macedonian and Slavic languages in general, languages with their own history, and its future development. In the past, science of language was very important scientific branch all Slavic University. Carefully and with great respect were studied and updated all the Slavic languages. Very great influence language had all fields in science universities and scientific, attach great importance, which philology generally considered one of the most important scientific disciplines. However, over time the language had lost its value as a scientific discipline, and thus lost the pace and equality compared to other branches of science universities. Philology as a science is not seen as an important and primary scientific discipline, but today the world and university language seen as a secondary and less important scientific branch of the society. All these marginalized languages, especially those languages communicate through which smaller nations contributing to their distortion, or in some cases completely their loss. In this regard includes the Macedonian language in which science and the University in the past put great resources and great efforts for its scientific research and upgrades. Macedonian language in the university under today seems irrelevant scientific discipline in which the university invests neither funds nor effort, nor would create future staff guided formulating and nurtured the Macedonian language in its proper form and its real value. Such is the situation in most Slavic languages, but as an object of study in this research paper, we will focus on the Macedonian language as a science in the University and the world in general. Science in the past and today is valued highly and invest large funds in it all the world's universities. Today most invests in information science and medical science as one of the most important science in the world.

Keywords: English language, world university, globalization, science.